

Vakgroep Restauratie

NIEUWS EN INFORMATIE VANUIT DE RESTAURATIEPRAKTIJK

HERBESTEMMEN ALS PROFESSIONIE

Deze maand zal het nieuwe monumentenbeleid, dat in het kader van het project Modernisering Monumentenzorg is opgesteld, in de Tweede Kamer behandeld worden. In oktober jl. is het beleid al aan de orde geweest in de Vaste Kamercommissie OC&W. In een rondetafelgesprek konden de verschillende partijen en instanties, waaronder ook de Vakgroep Restauratie, hun mening geven over het nieuwe beleid. Op hoofdlijnen bestaat er een brede consensus over het voorgestelde beleid, al zijn er op onderdelen zeker nog

opmerkingen gemaakt. Zoals eerder aangegeven, herkennen we als Vakgroep in het beleid veel zaken waar we de afgelopen jaren aandacht voor gevraagd hebben. Bijvoorbeeld de aankondiging van structurele subsidies, de herinvoering van restauratiesubsidies en natuurlijk het grotere belang dat de kwaliteit van de restauratie gaat krijgen in de vorm van erkenningsregelingen. De uitwerking van dit beleid in concrete wet- en regelgeving zal nog een hele kluit worden, want er zijn door de minister forse ambities neergelegd.

Als er één onderwerp uitsprong in de hele momo-discussie dan is dat wel de herbestemming van monumenten. Het lijkt wel alsof vanaf nu het herbestemmen definitief als een concrete en specifieke activiteit benoemd is binnen de monumentenzorg. En dat is een goede ontwikkeling, want herbestemmen is iets anders dan restaureren en vanuit diverse beleidsvelden is dan ook een specifieke benadering nodig. Wij als Vakgroep Restauratie staan er klaar voor om deze professie verder mee vorm en inhoud te geven. Om samen met overheden, opdrachtgevers, ontwikkelaars en architecten ervaringen te delen, technische aspecten te onderzoeken, systemen te ontwikkelen en nieuwe specialisten op te leiden. Om zo klaar te zijn voor de toekomst, want al zal restauratie en instandhouding nodig blijven, een belangrijk deel van de uitdaging en opgaaf de komende decennia zal gaan bestaan uit het vakkundig herbestemmen van monumenten.

Boudewijn de Bont
Voorzitter Vakgroep Restauratie
November 2009 ■

Dru-fabriek, Uft

MINISTER PLASTERK: “...DE SLEUTEL VAN EEN SUCCESVOLLE RESTAURATIE LIGT UITEINDELIJK IN DE HANDEN VAN DE AANNEMER”.

Minister Plasterk van OC&W heeft onder deze titel een lijvige beleidsbrief naar de Tweede Kamer gezonden waarin hij zijn beleidsvisie op een nieuw vormgegeven monumentenbeleid uiteenzet. In deze visie is een prominente plaats ingeruimd voor de kwaliteitsnormen in de restauratiepraktijk. De beleidsbrief pleit ervoor dat alle uitvoerende partijen in de restauratiebranche (van architect tot onderaannemer en specialist) werken volgens normen en kwaliteitscriteria die de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed hanteert. De beleidsbrief refereert daarbij aan de Stichting Erkenningsregelingen Restauratie en Monumentenbehoud (ERM) en de aldaar ondergebrachte certificeringsregelingen

voor restauratiearchitecten, -aannemers, -timmerfabrieken, etc. Het beleid is erop gericht dat op termijn alleen nog bedrijven die aan de voorgeschreven kwaliteitscriteria voldoen, aan restauratieprojecten mogen werken! Dit is een belangrijk voornemen van onze Rijksoverheid dat kwaliteitsbevorderend werkt en concurrentievervalsing door beunhazerij zal tegengaan. Voordat het zover is, zal er nog wel wat water door de Rijn stromen, maar het begin en het commitment van onze nationale overheid ligt er. Er moet een kwaliteitsborgingsstelsel komen, zoals we dat o.a. al kennen bij de restauratiearchitecten en -aannemers, gebaseerd op een kwaliteitsstelsel per

discipline. Voor de Stichting ERM ligt er, tezamen met de RCE, een schone taak om de komende jaren dit voorziene kwaliteitsborgingsstelsel in de restauratiebranche verder uit te bouwen, waarbij voldaan moet worden aan hoge eisen van professionaliteit, betrouwbaarheid en transparantie. Een mooie uitdaging voor de uitvoerende restauratiebranches!

Michiel de Bruin
Voorzitter Stichting ERM ■

CRISIS IN RESTAURATIE(PLANNEN)

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort merkt dat er in de afgelopen tijd restauratieplannen worden ingediend, die niet altijd van een goede kwaliteit zijn. Het vervelende daarvan is dat deze plannen niet in behandeling kunnen worden genomen en er geen subsidiebeschikking kan worden afgegeven. Daarnaast geeft de Rijksdienst aan dat restauratieprojecten, waarvoor wel beschikkingen zijn afgegeven, met vertraging van start gaan. De reden daarvoor lijkt te zijn dat monumenteneigenaren er niet altijd in slagen om het eigen aandeel in de restauratiekosten bijeen te brengen. Dubbele crisis dus; in kwaliteit

en in financiën. Een belangrijke tip voor monumenteneigenaren is om bij het maken van restauratieplannen terzake deskundige specialisten te betrekken. Met een goed plan wordt de kans op toekenning van subsidie aanzienlijk vergroot. Als het bijeenbrengen van de eigen bijdrage in de restauratiekosten in de huidige economische tijden tot problemen leidt, raden wij monumenteneigenaren aan om in een vroegtijdig stadium contact op te nemen met het Nationaal Restauratiefonds. Het Restauratiefonds biedt mogelijkheden tot voorfinanciering van restauraties in de vorm van maatwerk (www.restauratiefonds.nl). ■

IN GESPREK MET GERARD OVEREEM, BEELDHOUWER

In “monumentenland” is hij bekend. Gerard Overeem, beeldhouwer en natuursteendeskundige bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, nu Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Dit voorjaar ging hij met pré-pensioen. Wij vroegen hem honderd uit, over zijn werk, zijn nog steeds bestaande ambities en vooral hoe het is gesteld met het vak van steenhouwer, maar ook dat van beeldhouwer.

Overeem is een bevlogen man. Of het nu gaat om de restauratie van een grenspaal of van de Sint Jan in 's-Hertogenbosch, voor hem is er sprake van een zekere gelijkwaardigheid als het gaat om het vakmanschap.

Overeem: ‘Die Sint Jan, die redt zich wel, maar aan die grenspaal wordt relatief minder aandacht besteed. Het merkwaardige vind ik dat in de museumwereld bij de restauratie van een belangrijk schilderij, een vanzelfsprekendheid bestaat als het gaat om de keuze van een bekwame restaurator. De Nachtwacht wordt gerestaureerd door een expert! Dat kun je bepaald niet altijd zeggen bij de restauratie van een monument. Dit betekent overigens niet dat ik somber ben gestemd als het gaat over mijn vakgebied; natuursteen. Natuurlijk zijn er zorgen. In Nederland bestaan er ruwweg 600 natuursteenbedrijven, maar slechts een vijftal richt zich specifiek op restauratie van monumenten. Het gaat daarbij om zo’n 30 steenhouwers. En dan te bedenken dat de helft daarvan werkzaam is bij de omvangrijke restauratie van de Sint Jan in Den Bosch, die over enige tijd wordt

beëindigd. En dan? Ik ben van mening dat de Rijksgebouwendienst en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zich moeten realiseren dat er een zekere continuïteit moet worden bewerkstelligd voor het werk van steenhouwers. Deze twee overheidsinstanties hebben het overzicht, die moeten de continuïteit van restauratieprojecten stimuleren om het vakmanschap in stand te houden. Ook heb ik zorgen over de kleine groep van beeldhouwers. Het aantal beeldhouwers, dat in staat is een restauratiewerk aan kerk, kasteel of noem maar op tot een goed einde te brengen, kan je op twee

handen tellen. Naast continuïteit van werk dient de opleiding van steenhouwers meer aandacht te krijgen. In Nederland is slechts één scholing: de Steenhouwersschool in Utrecht, maar die is feitelijk niet gericht op restauratie. Het opleiden van restauratiesteenhouwers kan nu dus alleen binnen de in restauratie gespecialiseerde bedrijven gebeuren. Het is belangrijk om daar verandering in te brengen.’

‘Het behouden van bijzondere werken vraagt bijzonder vakmanschap’ zo besluit Gerard Overeem. ■

MOLEN DE LUCHT IN...

Door de plannen voor de centrumuitbreiding van Spijkenisse zal de molen Nooitgedacht in de toekomst niet voldoende wind meer vangen. Molenadviseur Wim Herrewijnen, eveneens uit Spijkenisse, heeft een plan uitgedacht om dit probleem op te lossen. In september jl. is de molen door Structon Infrabouw 7 meter omhoog gebracht. De molen zal op deze hoogte wel genoeg wind kunnen vangen. Onder verdere begeleiding van de erkende molenadviseur zal een fundering onder de molen worden gebouwd, zodat de molen in de toekomst weer volop kan draaien. Tevens komt het gesloopte molenhok terug als pannenkoekenrestaurant met 100 zitplaatsen. Hier worden pannenkoeken gereserveerd van eigen molenmeel. Het streven is om op de nationale molen- en gemalendagen op 8 en 9 mei 2010, de molen en het restaurant draaiende te hebben. ■

COLUMN KLEUR BEKENNEN

Kleur beïnvloedt ons dagelijks leven, we hebben ermee te maken; herfstkleuren, kleurentelevisie en kleurenfoto's, het blauw van de lucht, het groen van het gras, kleur in architectuur en interieur. Kleur kan emoties en gevoelens oproepen.

Toen in de Grote Kerk in Breda het orgel in gebruik werd genomen, kwamen pittige discussies los rond het gekozen 'Nassaublauw' op de gerestaureerde orgelkas. De discussie rond de rood geschilderde gevel van Kasteel Coevorden was daarbij kinderspel. Veel commotie werd veroorzaakt door een in oxide geel geschilderd herenhuis in Leeuwarden om over het rood op de toren van de Sint-Janskerk in Maastricht maar te zwijgen. Ook de verandering na het schoonmaken van het interieur in de Sint Jan in 's-Hertogenbosch ging bepaald niet ongemerkt voorbij. Recentelijk maakte het blauw op de kappen van de immens grote keizerskroon hoog op de toren van de Westerkerk in Amsterdam veel tongen los. Kleur kan iets vertrouwds hebben en na een verandering, begrijpelijk, reacties opleveren.

Toch is kleur aan het terugkeren. Niet dat we de op de voorheen zo kleurrijke 17de-eeuwse Amsterdamse grachtenwanden intense kleuren kunnen terug verwachten, maar in details zien we ook hier geleidelijk aan veranderingen optreden. We durven wat dat betreft meer dan enkele jaren geleden. Wat wel kleurrijk

is, maar dan wat prozaïsch bedoeld, is soms het gebruik. Jaren geleden hing de koster van de Sint Joriskerk in Amersfoort in de kerk op een wasrek zijn was te drogen. Hij zei dat het goed was voor het orgel; 'het droogt niet uit'... hij had wel gelijk. Ingewikkelde hygrosystemen en wat dies meer zij waren hem vreemd. Ook in de Noorderkerk in Amsterdam stond enkele jaren geleden nog wel eens een wasrek.

Geen krampachtig gedoe over aantasting van het ruimtelijk beeld of de architectuur, maar gewoon het gebruik van alle dag. Een wasrek in de kerk: Geweldig.

WEKA ■

RESTAURATIE SINT BONIFATIUSKERK; EEN ECHE 'NEO-GOOT'.

Lichtenvoorde, sinds 2005 door samenvoeging deel van de gemeente Oost Gelre, was net geen winnaar van 'Beste Binnenstad 2009-2011'. Samen met drie andere dorpen was Lichtenvoorde genomineerd in de categorie 'Dorpskernen'.

Centraal in dat vriendelijke dorpscentrum staat sinds 1913 de Sint Bonifatiuskerk, gebouwd door architect Wolter te Riele (1867-1937), leerling van P.J.H. Cuypers.

Het is een grote neo-gotische baksteenkerk met een hoog middenschip en in de lengte doorlopende daken boven de zijbeuken. In het interieur domineren kolommen die de baksteengewelven, kruisribgewelven, dragen. De gelijktijdig gebouwde bakstenen toren staat, merkwaardig, asymmetrisch tegen het kerkgebouw.

Zowel aan de toren als aan het kerkgebouw moest het een en ander gebeuren. Bij de toren was naast 'het gebruikelijke herstel' (voegwerk, scheuren in metselwerk en timmerwerken in de kap) de restauratie van rode zandsteen aan balustrades en hoekpinakels een bijzonder onderdeel.

In het kerkinterieur speelde zich het meest omvangrijke werk af, de werkzaamheden aan de kerkvloer. Het ging hier om herstel van de banken, het uitvlakken van de vloer, het breder maken van gangpaden en daarna een heropstelling van de banken. De werkzaamheden vonden plaats tussen midden 2008 en eerste kwartaal 2009, eerst de toren en daarna het interieur.

Een leuk onderdeel was nog het voor het publiek toegankelijk maken van de toren van waar een prachtig uitzicht op de omgeving.

Timmer- en Aannemersbedrijf De Vries uit Hummelo (Gld.) voerde de werkzaamheden uit. ■

Colofon

November 2009

Dit is een uitgave van de Vakgroep Restauratie, de branchevereniging van erkende restauratie bouwbedrijven

Postbus 2079

3800 CB Amersfoort

Tel: 033 465 94 65 - Fax: 033 479 07 69

E-mail: info@vakgroeprestauratie.nl

Internet: www.vakgroeprestauratie.nl

Redactie: A. van Alphen, W. Kramer
T. Loven en I. Stevens.

Foto's en illustraties zijn aangeleverd door: Fotoarchief Boei, Brand Overeem, Molenadvies Herrewijnen B.V. Spijkenisse, Timmer- en aannemersbedrijf De Vries B.V. Hummelo, Stichting ERM, Agricola - Bouw '75, Warns / Arjen Veldt

OVERZICHT AANGESLOTEN RESTAURATIEBEDRIJVEN

AMEIDE

- Koninklijke Woudenberg Ameide BV
0183-606600
www.koninklijkewoudenberg.nl

AMSTERDAM

- BK Bouw BV
020-5620420
www.bkbouw.nl
- Aannemingsmaatschappij De Cannenburgh BV *
020-6650303
www.cannenburgh.nl
- GF Deko BV
020-6353333
www.gfdeko.nl
- Aannemings- en bouwbedrijf Kneppers B.V.
020-6081515
www.kneppers.nl
- Schakel & Schrale BV
020-5745274
www.schakel-schrale.nl
- Aannemersbedrijf Scheurer BV
020-6930905
www.scheurer.nl
- E. Witte Bouw en Aannemersbedrijf BV *
020-6343638
www.wittebouw.nl

BELTRUM

- BV Bouwbedrijf Hoffman
0544-481531
www.bouwbedrijfhoffman.nl

BERGAMBACHT

- Den Hoed Aannemers BV
0182-351225
www.denhoed.nl

BREDA

- Bouwbedrijf Balemans BV *
076-5212901
www.balemans.nl

DELFT

- Aannemersbedrijf Huurman BV
015-2141745
www.huurmandelft.nl

DEN HAAG

- Kozel Bouw BV
070-3815111
www.kozelbouw.nl

GRONINGEN

- Jurriëns Noord BV
050-5566779
www.jurriens.nl

HUMMELO

- Timmer- en aannemersbedrijf De Vries B.V. *
0314-381248
www.devrieshummelo.nl

INGELMUNSTER, BELGIË

- Monument Vandekerckhove
0032-51316080
www.monument.be

LEIDEN

- Bouwbedrijf Burgy BV
071-5322405
www.burgy.nl
- du Prie Bouw & Ontwikkeling BV
071-5222919
www.dupriebouw.nl

LEIDERDORP

- Bouwbedrijf Van der Meij BV
071-5219062
www.bouwbedrijfvandermeij.nl

NIEUWKUIJK

- De Bonth van Hulten Bouwonderneming BV
073-5119022
www.debonthvanhulten.nl

NIJMEGEN

- Aannemersbedrijf B.F. van Tienen BV *
024-3230060
www.bfvantienen.bouwgarantlid.nl

OOSTBURG

- Leenhouts' Aannemings-Bedrijf BV
0117-474000
www.leenhoutssluis.nl

ROERMOND

- Loven Aannemingsbedrijf BV
0475-333367
www.tomloven.nl

ROSMALEN

- Heijmans Beton- en Waterbouw - Restauratiewerken
073-5436600
www.heijmansrestauratiewerken.nl

SCHAIJK

- Van Dinther Bouwbedrijf BV
0486-461851
www.bouwbedrijfvandinther.nl

SITTARD

- Laudy Bouw & Ontwikkeling BV
046-4516933
www.laudybouw.nl

SOEST

- Bouw- en Restauratiebedrijf Van de Burgt & Strooij BV
035-6035972
www.vandeburgtenstrooij.nl

UTRECHT

- Aannemingsbedrijf H.J. Jurriëns BV
030-2412912
www.jurriens.nl

VEGHEL

- Bouwbedrijf L. van de Ven BV
0413-366933
www.bouwbedrijfvandeven.nl

VELSERBROEK

- Aannemingsbedrijf Holleman & Zonen Santpoort BV
023-5385454
www.hollemansantpoort.nl

VUGHT

- Aannemingsbedrijf Nico de Bont BV
073-5189480
www.nicodebont.nl

WARMENHUIZEN

- Pronk Bouw BV
0226-391374
www.pronkbouw.nl

WONDELGEM, BELGIË

- Denys N.V.
0032-92540111
www.denys.com